

Szlama Gabriella Zsófia

Háborús mindennapok a sajtó visszhangjában

Kaba Eszter *Háborús mindennapok – mindennapok háborúja. Magyarország és a Nagy Háború – ahogy a sajtó látta (1914–1918)* című könyvéről

„Nagyváradról írják: a város által felállított hatósági konyha, amely célul tűzte ki főként a szegényebb néposztálynak olcsó áron való étellemezését, szombaton kezdte meg a működését. Ez alkalommal több mint 400 ebédet szolgáltatott ki, ugyanekkor a fogyasztást terveznek naponként. Az ebédet némelyek elviszik, mások helyben fogyasztják el. Tálalás naponta két ízben van. Az első ebéd táskafeles és tökkáposztafőzelék volt báránysülttel. Az ebéd ára kenyér nélkül 80 fillér” – olvashatjuk a Népszava 1916. szeptember 19-ei számában. Számos ehhez hasonló cikk jelent meg a nagy világháború alatt a magyar sajtóban, amely rendszeresen tudósított a világháború borzalmai mellett a hazai helyzetről is.

2014-ben a Politikatörténeti Intézet gondozásában elindult egy projekt, amely a sajtó szemszögéből vizsgálta a Nagy Háború kérdését. A terv végül egy honlapban (<http://elsovh.hu/>) valósult meg, amely figyelemmel kísérte Az Est, a Budapesti Hírlap, a Magyarország, a Népszava, a Pesti Hírlap, a Pesti Napló és a Világ száz évvel korábbi tudósításait. Ezt követően, az összegyűjtött anyag gazdagsága és a széleskörű érdeklődés okán 2018-ban született meg a Kaba Eszter szerkesztette, *Háborús mindennapok – mindennapok háborúja. Magyarország és a Nagy Háború – ahogy a sajtó látta (1914–1918)* című kötet.

A mű hat olyan tanulmányból áll, amely a világháborús eseményeket, problémákat és társadalmi helyzeteket igyekszik mélyrehatóan elemezni. A fejezetek nem kronologikus sorrendben követik egymást, ez azonban nem befolyásolja az olvasmányélményt, nem megy az érthetőség rovására. A bevezetőt és a zárótanulmányt a szerkesztő írta, mintegy keretet adva a kötetnek.

Az első világháború nemcsak politikai, hanem társadalmi és gazdasági változásokat is hozott Magyarország történetében. A számos és korábban még fel nem dolgozott forrás újabb és újabb művek kiadására ösztönzi a hazai kutatókat. A jelen kritika terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé, hogy a kötetben szereplő összes tanulmányt egyformán górcső alá vegyük, így csak néhányra térünk ki részletesebben.

Csunderlik Péter a Nagy Háborúról mint átfogó gondolatról értekezik: olvashatunk a háborús divatról, a reklám-kultúráról, a szövetségesekkel tartott kulturális kapcsolatokról, a különböző művészeti ágakról (festészet, irodalom, színház- és filmművészet), valamint a háborúnak az óvodákban és az iskolákban való megjelenéséről. A szerző igyekszik átfogó, ismertető leírást adni néhány év fontos kulturális változásairól, sajtóosságairól. A háborús divatról írt alfejezet rövid – alig több mint egy oldal –, ezért érdemes néhány megjegyzéssel kiegészíteni. A szerző Gonda Béla, valamint a Fényűzés Elleni Liga tevékenységét vizsgálja. Ez utóbbit néhány mondatban foglalja össze, így az némi kiegészítésre szorul. A Fényűzés Elleni Ligát 1916-ban Tormay Cécile író és Pallavicini Györgyné őrgórné alapította több előkelő hölgygel együtt. A Liga elsődlegesen a pazarló életmód és az antant divatja ellen lépett fel (az alapítók szerint Párizs és London a divat befolyásolásával is gyengíteni akarta az ellenséges oldalt, s ezért hirdettek nagy anyagigényű ruhákat, holott a nyersanyaghiány e divatmetropoliszokat is érintette), emellett propagálta a hazai divattervezést is. Csunderlik állításával ellentétben nemcsak mai szemmel kétes a Liga pazarláshoz való hozzáállása, hanem a korszakban is számos kritikus hang érte azt. A Szikra néven publikáló Teleki grófné a Feminista Egyesület megbecsült tagja, valamint a korszak egyik legnagyobb divatlapjának főszerkesztője, Szabóné Nogáll Janka is bírálta az egyesület ötleteit. Ugyanakkor érdemes megemlíteni a Fényűzés Elleni Liga 1916-os pályázatát is, amelyben lehetőséget biztosítottak a hazai tervezőknek. A kiírásnak szigorú feltételeket szabtak – mind az anyag mennyiségében, mind annak minőségében –, s a beérkezett kreációkat a Nőiszabó Ipartestület két legjelentősebb tagja, Holzer Sándor és Girardi József bírálta. A pályázat anyagaiból készült kiállítást legalább ugyanannyian magasztalták, mint bírálták (F. Dózsa 2014: 373–376).

A kötetben helyet kapott két társadalmi csoport vizsgálata is: Ignác Károly a munkások, Zalai Katalin pedig a nők szemszögéből elemzi az első világháborús eseményeket. Az utóbbi szerző igyekszik átfogó képet adni a hazai nő-történet e szegmenséről, s kidomborítani a kor legfontosabb politikai- és társadalomtörténeti eseményeit az ún. „új nők” megjelenésétől kezdve a bérezés kérdésén át a választójogig.

A tanulmánykötet talán legérdekesebb fejezete Egry Gábor nevéhez fűződik, aki az ellátás és a fogyasztás kérdését vizsgálja a nagy háború idején. Írásának megértésében segítséget nyújt a mellékelt táblázat, ahol számszerűsítve is elénk tárulnak az élelmiszerellátás visszasságai; a kimutatás az inflációt az egyes árucikkekre lebontva tárja elénk. A tanulmány végén a szerző az alapvető élelmiszerhiány problémáját a társadalmi következményekre, valamint a középosztály új formában való megszervezésére vezeti ki (312. o.).

A *Háborús mindennapok – Mindennapok háborúja* című tanulmánykötet nagyszámú forrást dolgoz fel, s legnagyobb érdeme az, hogy ezáltal új szemszögéből világítja meg a háború eseményeit. Minden tanulmányhoz külön csatolva olvashatjuk a hivatkozott cikkeket teljes terjedelemben. Ugyanakkor a szövegekből hiányzik a szakirodalmi hivatkozás, azok nagyrészt a korabeli sajtóanyagra építenek. A kötet legvégén található egy ötoldalas szakirodalomjegyzék, amely alapján nem egyszerű beazonosítani, hogy az egyes tételeket mely tanulmány(ok)hoz használták fel. A könyvet a történészek és a társadalomkutatók mellett azoknak ajánljuk, akik szeretnék a már meglévő tudásukat olvasmányos szövegekkel kiegészíteni, és szeretnének a korabeli sajtó tükrén keresztül jobban belelátni a kor eseményeibe. (Kaba Eszter, szerk.: *Háborús mindennapok – mindennapok háborúja. Magyarország és a Nagy Háború – ahogy a sajtó látta (1914–1918)*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2018, 427 oldal, 4200 forint)

Irodalom

F. Dózsa Katalin (2014): *Megbámulni és megbámultatni. Viselettörténeti tanulmányok*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

Szlama Gabriella Zsófia diplomáit az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerezte előbb történelem alapszak, később művelődéstörténet mesterszakon. Jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskolájának hallgatója. Érdeklődési köre a 19–20. századi viselet története, kutatási témája a társadalom és a divat kapcsolata a századfordulón. Email: zsofi.szlama@gmail.com.